

**МІНІСТЕРСТВО ОСВІТИ І НАУКИ УКРАЇНИ
ЧОРНОМОРСЬКИЙ НАЦІОНАЛЬНИЙ УНІВЕРСИТЕТ
ІМЕНІ ПЕТРА МОГИЛИ**

ЗАТВЕРДЖЕНО
Голова приймальної комісії
ЧНУ імені Петра Могили
Л. П. Клименко
«30» травня 2024 р.

ПРОГРАМА

**вступних фахових випробувань на навчання за третім освітньо-науковим
рівнем «доктор філософії» галузі знань 29 «Міжнародні відносини»
спеціальності 291 «Міжнародні відносини, суспільні комунікації та
регіональні студії»**

**Розглянуто та затверджено на
засіданні кафедри міжнародних
відносин та зовнішньої політики
Протокол № 8 від 13 травня 2024 р.**

Укладачі:

д.політ.н., професор Шевчук О.В.

д.і.н., професор Тригуб О.П.

к.політ.н., доцент Тихоненко І.В.

Миколаїв, 2024

ПОЯСНЮВАЛЬНА ЗАПИСКА

Програма розроблена для вступних фахових випробувань на навчання за третім освітньо-науковим рівнем «доктор філософії» спеціальності 291 «Міжнародні відносини, суспільні комунікації та регіональні студії» галузі знань 29 «Міжнародні відносини».

Програма вступного іспиту має на меті виявити знання, уміння і навички студентів з ряду загальноосвітніх та спеціальних дисциплін, вивчення яких передбачене навчальним планом. Вступники повинні показати знання загальнотеоретичних дисциплін, які необхідні для організації практичної роботи по встановленню співробітництва із зарубіжними країнами; показати знання дисциплін міжнародного і економічного циклу; повинні розбиратись у питаннях проведення зовнішньої політики України, володіти методами розробки перспективних і поточних напрямків зовнішньополітичної діяльності стосовно різних регіонів; повинні знати стан міжнародних відносин та зовнішньої політики, місце і роль міжнародних організацій в системі міжнародних відносин. Вступники повинні показати уміння і навички застосування отриманих знань для вирішення практичних і теоретичних завдань, пов'язаних із здійсненням зовнішньополітичного курсу Української держави; повинні вміти узагальнювати та аналізувати отриману міжнародну інформацію, визначати характер документів зовнішньополітичного та зовнішньоекономічного змісту; повинні вміти відрізнити незвичні від типових суспільно-політичні та соціально-економічні явища; аргументувати свою точку зору щодо дискусійних проблем розвитку міжнародних відносин; повинні вміти використовувати набуті теоретичні знання в майбутній професійній діяльності.

Метою фахового випробування є перевірка рівня оволодіння абітурієнтами системою наукових знань щодо сутності, змісту і спрямованості процесів міжнародних відносин, основних сфер діяльності суб'єктів і об'єктів світової політики глобального і регіонального масштабу, окремих держав та їх союзів; здатних розв'язувати складні спеціалізовані задачі та практичні проблеми професійної діяльності у сфері міжнародних відносин, зовнішньої політики та міжнародних комунікацій, що характеризуються комплексністю та невизначеністю умов, передбачають проведення досліджень та/або запровадження інновацій.

Головні завдання фахового вступного випробування полягають у виявленні наступних знань та умінь у вступників:

- сутність, історія становлення, основні сфери, динаміка розвитку міжнародних відносин.
- сутність і зміст зовнішньополітичної діяльності суб'єктів міжнародних відносин.
- зовнішньополітичні доктрини і зовнішньополітична стратегія суб'єктів міжнародних відносин.
- еволюція міжнародних відносин в контексті глобального розвитку.

- природа, сутність і типи міжнародних систем, фактори, що впливають на їх формування, спосіб їх функціонування. Типи і структури міжнародних систем. Глобальні і регіональні системи.

- міжнародна сфера як простір реалізації та захисту національних інтересів.

- розвиток теорії та методології досліджень міжнародних відносин, глобальних і регіональних систем.

- аналіз, моделювання і прогнозування в сфері міжнародних відносин.

- глобальні і регіональні організації: цілі, характер і форми їх діяльності.

- зовнішньополітична діяльність суб'єктів міжнародних відносин у сфері національної, регіональної та глобальної безпеки.

- суб'єкти міжнародних відносин. Проблеми національної безпеки в міжнародних відносинах.

- системи регіональної і глобальної безпеки. Міжнародні конфлікти, шляхи і способи їх вирішення.

- глобалізація і регіоналізація як світова тенденція.

Ця програма передбачає глибоке знання матеріалу про сучасний стан розвитку міжнародних відносин та основні проблеми, що існують в цій галузі.

Вступники до аспірантури за спеціальністю 291 – міжнародні відносини, суспільні комунікації та регіональні студії при складанні вступного іспиту зі спеціальності мають виявити знання предмета та об'єкту міжнародних відносин як науково-дослідницької сфери, показати уміння комплексно аналізувати матеріал та розуміння системності як наукового підходу, що є принципово важливим в пізнанні сутності політичних проблем міжнародних систем та глобального розвитку.

Фахове вступне випробування включає 12 розділів, які охоплюють основні напрямки системи знань про міжнародні відносини:

Розділ 1. Критерії типології та підходи до дослідження міжнародних систем

Розділ 2. Історичний розвиток міжнародних систем та сучасна міжнародна система

Розділ 3. Загальносвітовий політичний процес

Розділ 4. Транснаціональна взаємозалежність і дифузія сили

Розділ 5. Парадигма безпеки в постбіполярному світі

Розділ 6. Політична модернізація як чинник глобального розвитку

Розділ 7. Політична глобалістика як наука

Розділ 8. Футурологія міжнародних відносин

Розділ 9. Інформаційна парадигма глобального розвитку та міжнародні інформаційні відносини

Розділ 10. Системний підхід до аналізу міжнародних відносин

Розділ 11. Міжнародне регіонознавство

Розділ 12. Дипломатична служба

ХАРАКТЕРИСТИКА ЗМІСТУ ПРОГРАМИ

Розділ 1. Критерії типології та підходи до дослідження міжнародних систем

Типи контролю міжнародних систем. Модель багатополлярної рівноваги. Модель біполярної рівноваги. Система міждержавних відносин як ядро глобальної міжнародної системи. Види міждержавних відносин. Глобальна міжнародна система та регіональні підсистеми-компоненти. Традиційно-історичний підхід до дослідження міжнародних систем: переваги та недоліки. Особливості історико-соціологічного підходу до дослідження міжнародних систем. Евристичний підхід до дослідження міжнародних систем. Змішаний підхід до дослідження міжнародних систем. Емпіричний підхід.

Розділ 2. Історичний розвиток міжнародних систем та сучасна міжнародна система

Міжнародна система як неформальна інституалізація співвідношення сил між державами в відповідному просторово-часовому контексті. Довестфальський етап міжнародних відносин, його головні ознаки. Вестфальська система міжнародних відносин: основні характеристики. Особливості віденської міжнародної системи. Проблема перебудови міжнародних відносин після першої світової війни. Етапи розвитку Версальсько-Вашингтонської системи. Головні характеристики Ялтинсько-Потсдамської системи міжнародних відносин. Формування нової системи міжнародних відносин. Специфіка переходу від біполярної до сучасної міжнародної системи. Структурно-функціональні атрибути сучасної міжнародної системи. Міжнародні організації як механізми регулювання міжнародних відносин.

Розділ 3. Загальносвітовий політичний процес

Світовий політичний процес як наукова категорія і об'єктивна реальність. Світовий соціум і його складові. Сукупність змін політичних статусів. Функціональна єдність і протиріччя дій і взаємодій суб'єктів міжнародних відносин. Політична неоднорідність світу. Рушійні сили і визначальні тенденції світового політичного процесу. Політична активність інституціональних об'єктів міжнародних відносин. Нова якість світового політичного процесу. Парадигми конфлікту і стабільності у світовій політиці. Мегатенденції на зламі тисячоліть. Історична та соціально-політична обумовленість ідеї «світового порядку». Поняття і зміст категорій «міжнародний» і «світовий» порядок. Критерії міжнародного і світового порядку. К.Ясперс про «правовий устрій світу через політичну форму». Імператив «абсолютного суверенітету» С.Хоффмана. Проект моделей світового порядку. Внесок Римського клубу, ЮНЕСКО, Соцінтерну в розробку проблематики світового порядку. Зміни у вертикальному, горизонтальному та функціональному вимірах міжнародного порядку.

Розділ 4. Транснаціональна взаємозалежність і дифузія сили

Діалектика національного і транснаціонального в міжнародних відносинах. Симетрична і асиметрична взаємозалежність. Явище транснаціональної взаємозалежності. Теорія і практика «колективного неокolonіалізму». Зовнішні та внутрішні фактори девальвації фактора сили. Глобальний, регіональний і міждержавний рівні застосування сили. Конвенціональний і ядерний компоненти сили в гіпотетичних конфліктах. Гонка озброєнь і проблема «порогових» держав після закінчення «холодної війни». Україна в процесах озброєння і роззброєння.

Розділ 5. Парадигма безпеки в постбіполярному світі

Безпека як антитеза загрози. Еволюція підходів до проблем безпеки. Типологія, структура та функціональне призначення безпеки. Поняття міжнародної стабільності. Статична та динамічна стабільність. Безпека і стабільність: загальне і особливе. Критерії безпеки. Національна і міжнародна безпека. Еволюція співвідношення елементів безпеки: зростання ролі та значення невійськових факторів. Національна безпека як частина основного, постійного національного інтересу держави. Наукова розробка концепції національного інтересу. «Об'єктивістський» та «суб'єктивістський» підходи до аналізу національного інтересу. Погляди Г.Моргентау, Дж.Розенау, А.Уолферса та інших. Функції національного інтересу: політична, комунікативна, ідеологічна. Національний інтерес у зовнішній політиці держав: структура національного інтересу. Військові і невійськові компоненти безпеки. Сучасні політично-концептуальні уявлення щодо перспектив безпеки. Україна в процесах забезпечення європейської і глобальної безпеки. Загальні питання теорії та історіографії з проблем формування «центрів сили». Питання методології дослідження. «Вузкий» та «широкий» підходи до визначення «центрів сили». Фактори формування та критерії «центрів сили». «Центри сили» та міжнародний конфлікт. Рушійні сили та детермінанти «центрів сили». Регіональні «центри сили». Особливості формування «центрів сили» в Азії.

Розділ 6. Політична модернізація як чинник глобального розвитку

Поняття та сутність політичної модернізації. Теорія політичної модернізації та етапи її розвитку. Етапи та типи політичної модернізації. Структурні рівні модернізації за М.Леві. Моделі модернізації та механізми здійснення модернізації. Вибір шляхів модернізації та культурно-цивілізаційні блоки. Політична і економічна модернізація країн західного і незахідного типу. Глобальні аспекти модернізації. Значення вивчення модернізаційного досвіду для України.

Розділ 7. Політична глобалістика як наука

Попередники та теоретичні підвалини глобалістики. Внесок В.І.Вернадського у розвиток планетарного мислення. Глобалізм (мондіалізм) як течія суспільно-політичної думки, організаційне оформлення мондіалістського руху. Глобалістика як науковий напрям. Систематизація та класифікація

глобальних проблем. Політична глобалістика: визначення предмету та методу політичної глобалістики. Методологія дослідження глобальних процесів: системний підхід, структурно-функціональний аналіз, цивілізаційний аналіз, політична герменевтика. Нові загрози, які супроводжують процес глобалізації. Основні етапи розвитку політичної глобалістики. Вплив процесу глобалізації на культурний та духовний клімат сучасної епохи. Цивілізаційна парадигма в сучасній глобалістиці. Світ сучасних цивілізацій в теоретичних моделях. Завершальна фаза глобальних конфліктів. С.Хантінгтон та його концепція «зіткнення цивілізацій». Імовірність зіткнення Заходу з блоком ісламсько-конфуціанських країн згідно з концепцією С.Хантінгтона. Ф.Фукуяма про кінець історії як зникнення цивілізаційного різноманіття. Заходи щодо уникнення цивілізаційних конфліктів. Можливості утворення універсальної цивілізації. Глобалізація форм і засобів існування як причина світових війн. Інтернаціоналізація світогосподарських зв'язків як об'єктивна передумова інтеграційних процесів. Вертикальний і горизонтальний типи інтеграції. Територіальні і позатериторіальні фактори. Характер відносин «домінуючий-домінований». Співставлення інтеграції і дезінтеграції у глобальному масштабі. Сучасні прояви глобалізації і фрагментації.

Розділ 8. Футурологія міжнародних відносин

Теоретичний апарат політичного прогнозування. Прогностичні теоретичні окреслення сучасного політичного простору. Теорія синергетики. Моделювання як метод прогнозування. Песимістичний та оптимістичний напрями сучасної футурології. Заходи щодо уникнення цивілізаційних конфліктів. Можливості утворення універсальної цивілізації. Песимістичний та оптимістичний напрями сучасної футурології. Г.Кан, А.Вінер, Д.Белл, Р. Арон і О.Тофлер про основні тенденції і перспективи світового розвитку. «Мегатенденції» Д.Нейсбіта. Проекти іреальності глобального розвитку.

Розділ 9. Інформаційна парадигма глобального розвитку та міжнародні інформаційні відносини

Формування міжнародних інформаційних відносин як спеціалізованої галузі міжнародного співробітництва. Основні поняття міжнародних інформаційних відносин: інформаційна геополітика, міжнародний інформаційний простір, міжнародні інформаційні ресурси, міжнародна інформаційна діяльність. Актори міжнародних інформаційних відносин. Інформаційний потенціал держав, регіонів. Концептуальні підходи до вивчення феномену глобалізації комунікації. Наукові теорії трансформації міжнародних відносин на основі феномену глобалізації комунікації. Проблеми науково-технологічного та інформаційно-комунікаційного розвитку для країн та регіонів світу в умовах асиметричності викликів глобалізації. Рух антиглобалістів. Якісні та кількісні дослідження процесів глобалізації для країн світу. Перспективні дослідження глобалізації до 2050 р. провідних міжнародних аналітичних центрів. Вплив інформаційних та технологічних революцій на розвиток

сучасного суспільства. Моделі становлення інформаційного суспільства. Міжнародні, регіональні та національні стратегії побудови інформаційного суспільства. Окінавська хартія глобального інформаційного суспільства. Декларація глобальної цивілізації (2001р.). Регіональні зустрічі в рамках Світового саміту з інформаційного суспільства. Теорії та стратегії міжнародної інформаційної політики. Еволюція європейської інформаційної політики. Визначити основні напрями реалізації державної інформаційної політики. Охарактеризувати рівень впливу провідних американських ЗМК на прийняття важливих зовнішньополітичних рішень. Визначити допустимий рівень аналітики у міжнародних новинах. Визначити перспективи входження України до європейського та світового масово-комунікаційного простору. Розкрити сутність поняття «громадянське суспільство» як мережі горизонтальних комунікацій. Формування позитивного іміджу держави як комунікативна мета: роль масової комунікації та залучення національних ЗМК.

Розділ 10. Системний підхід до аналізу міжнародних відносин

Особливості системного підходу до аналізу міжнародних відносин. Міжнародна система. Інтегральність як одна з найважливіших характеристик системи. Елементи міжнародної системи. Середовище міжнародної системи. Функція системи як реакція на вплив середовища. Структура міжнародної системи. Структурні виміри міжнародних систем: конфігурація співвідношення сил; ієрархія акторів; гомогенність та гетерогенність; внутрішній режим. Рівні структури міждержавних відносин. Закони функціонування та трансформації міжнародних систем. Теоретичний апарат політичного прогнозування. Прогностичні теоретичні окреслення сучасного політичного простору. Теорія синергетики. Моделювання як метод прогнозування.

Розділ 11. Міжнародне регіонознавство

Індійсько-пакистанське суперництво і Кашмірський чинник. Прикордонна проблема у відносинах Афганістану з Іраном і Пакистаном. Безпекові загрози малим країнам Південної Азії. Міжнародні причини і наслідки нестабільності Іраку. Протистояння Ірану та Саудівської Аравії. Регіональне суперництво між Алжиром та Марокко і чинник Західної Сахари. Ефіопія як регіональний осередок сили у Східній Африці. Проблема Північного Трикутника і її міжнародний вимір. Прикордонні проблеми у відносинах США і Мексики. Геоекономічна стратегія Бразилії. Безпекові виклики у регіоні Східної Азії. Безпекове і економічне партнерство США та Японії. Китай як провідний гравець у Південно-Східній Азії. Індонезія як регіональний осередок сили у Південно-Східній Азії. Політика Таїланду в материковій Південно-Східній Азії.

Розділ 12. Дипломатична служба

Становлення і розвиток форм і методів дипломатичної роботи. Еволюція та особливості дипломатичного середовища в XXI ст. Особливості організації дипломатичних служб держав світу. Сучасні вимоги до дипломатичних кадрів. Предмет, значення і принципи дипломатичного

протоколу. Етика міжнародних відносин: принципи та механізм реалізації. Компетенція, повноваження та функції сучасних міжнародних організацій. Критерії ефективності діяльності міжурядових регіональних організацій. Особливості сучасної системи врядування ЄС. Напрями та сфери діяльності міжнародних неурядових організацій. Цілі сталого розвитку та глобальні питання порядку денного ООН. Багатостороння дипломатія у постбіполярній системі міжнародних відносин. Дипломатія України в умовах сучасних викликів і загроз територіальній цілісності та суверенітету держави. Практика розробки, прийняття та реалізації рішень з питань зовнішньої політики України.

ПЕРЕЛІК ПИТАНЬ ДЛЯ ПІДГОТОВКИ:

1. Методологія та методи дослідження світових політичних процесів та глобальних змін.
2. Визначення та типологія міжнародних систем за М. Капланом, Е.Чемпелем, Ф. Ріггсом, Й. Галтунгом.
3. Гомогенність та гетерогенність міжнародних систем.
4. Структура міжнародної системи у праці К. Уолца «Теорія міжнародної політики». Структурні виміри міжнародних систем.
5. Типи контролю міжнародних систем.
6. Системний підхід до вивчення міжнародних відносин.
7. Особливості та закономірності еволюції міжнародних систем.
8. Головні ознаки довестфальського етапу міжнародних відносин.
9. Головні характеристики Вестфальської системи міжнародних відносин.
10. Особливості Віденської системи міжнародних відносин.
11. Проблема перебудови міжнародних відносин після Першої світової війни. Етапи розвитку Версальсько-Вашингтонської системи.
12. Основні характеристики Ялтинсько-Потсдамської системи міжнародних відносин.
13. Аналіз наслідків Другої світової війни з точки зору перебалансування сил на світовій арені.
14. Сучасна система міжнародних відносин. Участь України в процесах глобальних та регіональних взаємодій.
15. Теорія міжнародного порядку. Міжнародний і світовий порядок. Історичні типи міжнародного порядку.
16. Теорія міжнародної стратифікації Е. Луарда.
17. Теорія турбулентності Дж. Розенау.
18. Традиційно-історичний, історико-соціологічний, евристичний, змішаний та емпіричний підходи до дослідження міжнародних систем.
19. Аналітичні моделі М. Каплана.
20. Світосистемна теорія в працях А. Франка, І. Уоллерстайна, Г. Сандерсона, В. Макнейла, К. Чейз-Дана.

21. Розуміння сили в міжнародних відносинах. Підходи до оцінки сили/могутності держав.
22. Поняття анархічності у працях Х. Була, К. Уолца, І. Кларка.
23. Моделі ієрархії міжнародної системи М. Каплана, А. Органскі, Д. Лемке, М. Вайта, Е. Азроянца. Теорія перехідної сили.
24. Середовище системи міжнародних відносин. Теорія географічного середовища.
25. Безпека як якість системи. Діалектика національної і міжнародної безпеки.
26. Забезпечення безпеки на глобальному та регіональному рівнях як ключова проблема всієї системи міжнародних відносин. Глобалістичні та регіоналістичні теорії безпеки.
27. Особливості історичного розвитку механізму забезпечення глобальної та регіональних систем безпеки.
28. Розуміння багатовимірності регіональної безпеки в контексті імплементації механізму забезпечення регіональних та глобальної системи безпеки.
29. Україна в зовнішньополітичних стратегіях країн близького оточення.
30. Проблемні питання реалізації зовнішньої регіональної політики України як складової її євроінтеграційної стратегії.
31. Теорія політичної модернізації та етапи її розвитку. Етапи модернізації у працях У. Ростоу. Типи модернізації.
32. Вплив глобалізації на природу міжнародних відносин. Визначення змісту категорії «глобалізація».
33. Сучасні прояви глобалізації: регіоналізм, регіоналізація, мультирегіоналізм, старий регіоналізм, новий регіоналізм, автономізація, традиціоналізм, локалізація, глокалізація, фрагментація, фрагмеграція.
34. Теоретичні підвалини глобалістики.
35. Внесок В.І.Вернадського у розвиток планетарного мислення.
36. Внесок А. Ейнштейна у розвиток планетарного мислення.
37. Глобалізм, мондіалізм та неомондіалізм. Мондіалістські організації: напрями їх діяльності.
38. Поняття глобальних проблем. Систематизація та класифікація глобальних проблем.
39. Сучасні теорії нового регіоналізму (Ф. Содербаум, Б. Хеттне, Т. Шоу).
40. Ключові положення класичної теорії регіонального комплексу безпеки (Б. Бузан, О. Уівер).
41. Дослідження ролі міжнародно-політичних регіонів в світі в рамках регіональної компаративістики (Б. Бузан, Б. Хеттне, М. Шульц).

42. Особливості глобального управління регіональними проектами в умовах формування мультирегіоналізму (Х. Веєм, А. Рагман, Р. Хайгготт, О. Янг).
43. Особливості використання теорії нового регіоналізму та методології соціального конструктивізму для аналізу процесів формування трансрегіональних та інтеррегіональних схем взаємодії (Е. Адлер, А. Вендт, С. Гуцціні, Н. Онуф, Л. Седерман та ін.).
44. Вплив теоретико-методологічних концепцій багатостороннього регіоналізму на формування зовнішньої регіональної політики держави в галузі безпеки.
45. Особливості застосування методологічного інструментарію політичної регіоналістики для аналізу процесів конструювання регіональних комплексів безпеки в сучасному світі.
46. «Регіональний центр тяжіння» в класичній теорії регіонального комплексу безпеки. Особливості зовнішньої політики КНР в сфері безпеки: глобальні амбіції регіонального актора.
47. Ісламський чинник в міжнародних відносинах.
48. Геополітика світових релігій. Їх вплив на міжнародні відносини.
49. Цивілізація як категорія глобального політичного аналізу.
50. Діалектика поліциклічності, полілінійності, стадійності та цивілізаційної унікальності розвитку людства в дослідженні глобальних політичних процесів.
51. Світ цивілізацій в теоретичних моделях.
52. Вплив проблеми цивілізаційної ідентифікації України на її зовнішньополітичну орієнтацію.
53. Визначення політичного часу та політичного простору. Парадигма лінійності та циклічності. Хронополітика.
54. Теорія глобального політичного прогнозування. Методи прогнозування. Футурологія.
55. Етапи та чинники становлення України як суб'єкта міжнародних відносин.
56. Україна в сучасних геополітичних концепціях (західних, російських).
57. Україна в новій конфігурації міжнародної та європейської безпеки.
58. Формування геостратегії України в сучасному геополітичному середовищі.
59. Проблемні питання взаємодії України із сусідніми країнами.
60. Місце Руху неприєднання в сучасній системі міжнародних відносин.
61. Формування міжнародних інформаційних відносин як спеціалізованої галузі міжнародного співробітництва.

62. Основні поняття міжнародних інформаційних відносин: інформаційна геополітика, міжнародний інформаційний простір, міжнародні інформаційні ресурси, міжнародна інформаційна діяльність.

63. Актори міжнародних інформаційних відносин. Інформаційний потенціал держав, регіонів.

64. Концептуальні підходи до вивчення феномену глобалізації комунікації. Наукові теорії трансформації міжнародних відносин на основі феномену глобалізації комунікації.

65. Моделі становлення інформаційного суспільства. Міжнародні, регіональні та національні стратегії побудови інформаційного суспільства

66. Еволюція європейської інформаційної політики.

67. Індійсько-пакистанське суперництво і Кашмірський чинник.

68. Прикордонна проблема у відносинах Афганістану з Іраном і Пакистаном. Безпекові загрози країнам Південної Азії.

69. Міжнародні причини і наслідки нестабільності Іраку. Протистояння Ірану та Саудівської Аравії.

70. Регіональне суперництво між Алжиром та Марокко і чинник Західної Сахари.

71. Ефіопія як регіональний осередок сили у Східній Африці.

72. Безпекові виклики у регіоні Східної Азії.

73. Безпекове і економічне партнерство США та Японії.

74. Китай як провідний гравець у Південно-Східній Азії.

75. Індонезія як регіональний осередок сили у Південно-Східній Азії.

76. Становлення і розвиток форм і методів дипломатичної роботи.

77. Еволюція та особливості дипломатичного середовища в ХХІ ст. Особливості організації дипломатичних служб держав світу.

78. Багатостороння дипломатія у постбіполярній системі міжнародних відносин.

79. Дипломатія України в умовах сучасних викликів і загроз територіальній цілісності та суверенітету держави.

80. Практика розробки, прийняття та реалізації рішень з питань зовнішньої політики України.

ВИМОГИ ДО ЗДІБНОСТЕЙ І ПІДГОТОВЛЕНOSTІ ВСТУПНИКІВ

Оволодіння системою знань, що відповідають вимогам для отримання третього освітньо-наукового рівня «доктор філософії» спеціальності 291 «Міжнародні відносини, суспільні комунікації та регіональні студії» галузі знань 29 «Міжнародні відносини» передбачає, що вступники повинні мати диплом спеціаліста або магістра із зазначеної спеціальності або перехресної спеціальності, що передбачений правилами прийому; вільно володіти державною мовою, мати здібності до оволодіння знаннями та навичками в галузі фундаментальних та професійно орієнтованих міжнародно-політичних дисциплін. Фахове випробування вступників сприяє виявленню здібностей у майбутніх фахівців у галузі міжнародних відносин та споріднених наук. У процесі його проведення абітурієнти повинні показати навички та вміння досліджувати міжнародні явища та процеси, що необхідно для чіткого визначення індивідуальних орієнтирів застосування власних здібностей та реалізації набутого професійного потенціалу в умовах розбудови європейської демократичної України.

Вступник повинен знати:

- ✓ сутність, історію становлення, основні сфери, динаміка розвитку міжнародних відносин.
- ✓ сутність і зміст зовнішньополітичної діяльності суб'єктів міжнародних відносин.
- ✓ зовнішньополітичні доктрини і зовнішньополітичну стратегію суб'єктів міжнародних відносин.
- ✓ еволюцію міжнародних відносин в контексті глобального розвитку. природу, сутність і типи міжнародних систем, фактори, що впливають на їх формування, спосіб їх функціонування.
- ✓ типи і структури міжнародних систем.
- ✓ глобальні і регіональні системи.
- ✓ розвиток теорії та методології досліджень міжнародних відносин, глобальних і регіональних систем.
- ✓ глобальні і регіональні організації: цілі, характер і форми їх діяльності.
- ✓ зовнішньополітичну діяльність суб'єктів міжнародних відносин у сфері національної, регіональної та глобальної безпеки.
- ✓ проблеми національної безпеки в міжнародних відносинах.
- ✓ системи регіональної і глобальної безпеки.
- ✓ Витоки, джерела та сутність міжнародних конфліктів, шляхи і способи їх вирішення.
- ✓ Поняття глобалізації і регіоналізації як світових тенденцій.

Вступник повинен вміти:

- ✓ Демонструвати системний науковий світогляд, професійну етику та загальний культурний кругозір.

- ✓ Застосовувати пошук, аналіз та критичне осмислення інформації з різних джерел, продукувати нові ідеї (креативність).
- ✓ Демонструвати універсальні навички дослідника, зокрема усної та письмової презентації результатів власного наукового дослідження українською мовою, застосування сучасних інформаційних технологій
- ✓ Обирати та застосовувати інновації для інтеграції науки і практики, розв'язання суспільно значущих проблем у сфері міжнародних відносин суспільних комунікацій та регіональних студій.
- ✓ Практикувати пошук, самостійний відбір та обробку наукової інформації й емпіричних даних з метою продукування нових ідей і розв'язання комплексних проблем за фахом міжнародних відносин суспільних комунікацій та регіональних студій.
- ✓ Використовувати загальнонаукові та спеціальні методи досліджень, які спрямовані на пізнання досліджуваних явищ та процесів у сфері міжнародних відносин глобального та регіонального рівнів, зокрема європейської та євроатлантичної інтеграції України.
- ✓ Виокремлювати актуальні проблеми у сфері міжнародних відносин суспільних комунікацій та регіональних студій та визначати їх структуру, взаємозв'язки чинників, проявів і наслідків як об'єкта наукового дослідження.

ПОРЯДОК ПРОВЕДЕННЯ ВСТУПНОГО ФАХОВОГО ВИПРОБУВАННЯ ТА СТРУКТУРА ЕКЗАМЕНАЦІЙНОГО БІЛЕТА

Вступний іспит до аспірантури проводиться в письмовій формі.

Кожна особа, що виконує роботу повинна мати індивідуальний комплект із завданням.

Складені контрольні завдання являють собою систему завдань, які включають дванадцять вище перелічених розділів, які охоплюють основні напрямки системи знань про міжнародні відносини.

Зразок білету вступного фахового випробування наведений у Додатку А.

Критерії оцінки відповіді вступника:

Висока оцінка ставиться у випадку:

- вступник вільно володіє, визначеними програмою, знаннями й уміннями;
- правильно і в достатній кількості добирає необхідні для відповіді факти;
- висловлює власне ставлення до навчального матеріалу;
- відповідь чітка і завершена;
- мова добра.

Оцінка добре ставиться у відповідності з попередніми вимогами, але:

- вступник має незначні ускладнення при використанні визначених програмою знань і умінь;
- при доборі фактів припускається незначних помилок;
- власне ставлення студентом висловлюється, але в аргументації зустрічаються окремі неточності;
- мова добра.

Оцінка задовільно ставиться в такому випадку:

- вступник користується лише окремими знаннями й уміннями;
- порушує логіку викладу;
- відповідь недостатньо самостійна;
- аргументація слабка;
- є суттєві помилки в знанні фактичного матеріалу та висновках;
- мова спрощена.

Оцінка не задовільно ставиться в разі незнання більшої частини матеріалу, відсутності будь-якої логіки викладу, а саме:

- вступник не володіє необхідними для здійснення завдання уміннями;
- головного фактичного матеріалу не знає.

Встановлені критерії оцінювання достатності знань студентів при вступі на навчання для отримання третього освітньо-наукового рівня «доктор філософії» спеціальності 291 «Міжнародні відносини, суспільні комунікації та регіональні студії» галузі знань 29 «Міжнародні відносини»:

Оцінка в балах	Оцінка за національною шкалою	Оцінка за шкалою ECTS	
		Оцінка	Пояснення
90-100	Відмінно	A	Відмінно (відмінне виконання лише з незначною кількістю помилок)
82-89	Добре	B	Дуже добре (вище середнього рівня з кількома помилками)
75-81	Добре	C	Добре (в загальному вірне виконання з певною кількістю суттєвих помилок)
67-74	Задовільно	D	Задовільно (непогано, але зі

			значною кількістю недоліків)
60-66	Задовільно	Е	Достатньо (виконання задовольняє мінімальним критеріям)
35-59		Незадовільно	FX
1-34	F		Незадовільно (з обов'язковим повторним курсом)

СПИСОК РЕКОМЕНДОВАНОЇ ЛІТЕРАТУРИ

Базова

1. Алексеєнко І. В., Курас А. І., Маргулов А. Х. Глобальні проблеми міжнародних відносин та світової політики: безпековий вимір : підруч. / ред.: І. В. Алексеєнко; Дніпропетровський державний університет внутрішніх справ. Дніпро : Дніпропетр. держ. ун-т внутр. справ, 2021. 163 с.
2. Міжнародні системи і глобальний розвиток: підруч. Манжола В.А., Коппель О. А., Капітоненко М.Г., та ін. / за ред. Л.В. Губерського, В.А. Манжолі. КНУ ім. Т. Шевченка. 2-е вид. Київ: Знання, 2014. 526 с.
3. Міжнародні системи і глобальний розвиток : підруч. Кер. авт. кол. О.А. Коппель / за ред. Л. В. Губерського, В.А. Манжолі. Київ: ВПЦ «Київський університет», 2008. 606 с.
4. Міжнародні відносини та світова політика : підруч. Кер. авт. кол. В.Ю. Крушинський / за ред. В. А. Манжолі. Київ: ВПЦ «Київський університет», 2010. 863 с.
5. Соснін О. В., Воронкова В. Г., Постол О. Є. Сучасні міжнародні системи та глобальний розвиток (соціально-політичні, соціально-економічні, соціально-антропологічні виміри) : навч. посіб. Київ: Центр навчальної літератури, 2015. 556 с.
6. Україна в постбіполярній системі міжнародних відносин: підруч. Кер. авт. кол. В. А. Манжола / за ред. Л. В. Губерського. Київ: Київський університет, 2008. 512 с.

Додаткова

1. Арон Р. Мир і війна між націями: пер. з фр. / пер. В. Шовкун, З. Борисюк, Г. Філіпчук. Київ: МП Юніверс, 2000. 688 с.
2. Бжезінський З. Велика шахівниця: пер. з англ. О. Фешовець. Львів; Івано-Франківськ: Лілея-НВ, 2000. 236 с.
3. Вовк Р. В. Моделювання міжнародних відносин: навч. посіб. Київ: Знання, 2012. 246 с.
4. Гелей С. Д., Рутар С. М. Політико-правові системи світу: навч. посіб. Київ: Знання, 2006. 668 с.
5. Антонович М. Міжнародне право: навч. посіб. Київ: Юрінком Інтер, 2011. 379 с.
6. Афонін Е. А., Мартинов А. Ю. Архетипіка багатопольярного світу: від війни до миру. *Український соціум*. 2022. № 2. С. 15–31.
7. Герман Л. Т. Оцінка впливу соціальних факторів на глобальний економічний розвиток. Наукові записки Національного університету «Острозька академія». Серія : Економіка. 2016. Вип. 1. С. 65–70.
8. Головатюк В. М. Готовність економічної системи України до майбутнього наукоємного виробництва в міжнародному контексті. *Наука та наукознавство*. 2021. № 4. С.7–23.
9. Гурова Ю. С. Трансформація сутності поняття «глобальні бренди» та глобальний соціально-економічний розвиток. Держава та регіони. Серія : Економіка та підприємництво. 2019. № 2. С. 20–25.
10. Корнівська В. Глобальний фінансово-структурний розвиток: трансформації інститутів фінансового посередництва в умовах становлення інформаційно-мережевої економіки. *Економічна теорія*. 2020. № 1. С. 37–56.
11. Курах Л. В. Поняття та види міжнародної інтеграції: теоретико-правовий аналіз. *Держава та регіони*. Сер. Право. 2020. 4 (т. 2). С.11–16.
12. Миргород-Карпова В. В. Міжнародні фінансові організації як суб'єкти фінансової системи України. *Актуальні проблеми правознавства*. 2018. Вип.2. С. 53–58.
13. Міжнародні та регіональні системи: актуальні питання міжнародних відносин і регіональних студій : зб. тез міжнар. наук.-практ. конф. (м. Луцьк, 17 трав. 2019 р.) / [за ред. В. Й. Лажніка та С. В. Федонюка] ; Східноєвроп. нац. ун-т ім. Лесі Українки, Ф-т міжнар. відносин. Луцьк: Вежа-Друк, 2019. 103 с.
14. Отенко І. П. Міжнародна безпека в світових економічних відносинах. *Бізнес Інформ*. 2016. № 5. С. 40–45.
15. Пахота Н. В. Інформаційні війни у сучасних міжнародних відносинах. *Бізнес Інформ*. 2022. № 1. С. 53–58.
16. Пода Т. А. Вплив пандемії COVID-19 на міжнародні відносини: ключові тенденції. *Вісник Національного авіаційного університету*. 2020. № 2. С.124–128.

17. Стратегічні комунікації : підруч. для студентів закл. вищ. освіти, які навч. за спец. «Міжнародні відносини, суспільні комунікації та регіональні студії» / В. М. Бебик, С. І. Даниленко, В. В. Копійка [та ін.]. Київ. нац. ун-т ім. Т. Шевченка. Київ : ВАДЕКС, 2019. 445 с.
18. Субботін В. М. Глобальний розвиток як світ – системна інституалізація. *Гілея: наук. вісн.* 2018. Вип. 128. С. 180–186.
19. Сучасні міжнародні системи та глобальний розвиток (соціально-політичні, соціально-економічні, соціально-антропологічні виміри): [навч. посіб.] / [уклад.] Соснін О. В., Воронкова В. Г., Постол О. Є. Київ : Центр навч. літ., 2015. 554 с
20. Теорія міжнародних відносин. Міжнародні відносини та світова політика : навч. посіб. М. П. Требін, Л. М. Герасіна, В. Л. Погрібна, І. О. Поліщук, О. В. Сердюк / ред.: М. П. Требін; Нац. юрид. ун-т ім. Ярослава Мудрого. Харків : Право, 2016. 538, [1] с.
21. Тишкун Ю. Історія і зміст лінійної концепції глобального розвитку. *Humanitarian Vision.* 2016-2, № 1. С. 53–60.
22. Ващенко О. Проблема вступу України в НАТО в контексті українсько-американських відносин. *Зовнішні справи.* 2016. № 3. С. 16–19; №4. С. 22–25.
23. Віднянський С., Мартинов А. Угода про асоціацію з Європейським Союзом як цивілізаційний вибір України. *Україна дипломатична = Diplomatic Ukraine* : наук. щоріч. / Дип. акад. при Мін-ві закордонних справ України, Головна дирекція по обслуговуванню іноземних представництв, Історичний клуб «Планета». Вип. 15. Київ : [б. в.], 2014. С. 358–370.
24. Воронов І. О. Глобалізація і політика: реалії і перспективи соціальних трансформацій. Київ: Генеза, 2004. 288 с.
25. Воронов І. О. Демократичні транзит: політико-владні трансформації. Київ: 2006. 232 с.
26. Гамов М.С., Шнирков О.І. Конкурентоспроможність регіонів в Україні. Запоріжжя: ТОВ НВК «Інтер-М», 2010. 330 с.
27. Герасіна Л.М. Історико-політична еволюція міжнародних систем: сутність, закономірності, типи. *Вісник Національного університету «Юридична академія імені Ярослава Мудрого.* Серія: Політологія. 2016. № 2 (29). С. 80–94.
28. Глобальна економіка: навч. посіб. / за ред. Б.М. Одягайло. Львів: «Могнолія 2006», 2015. 208 с.
29. Головченко В. Безпековий вимір зовнішньої політики постреволуційної України в контексті її стратегічного партнерства із США. *Агора* : [зб. наук. ст.] / Київ. офіс Ін-ту Кеннана. Київ : Києво-Могилянська академія, 2016. Вип. 16 : Зброя та культура як чинники зовнішньої політики України. С.23–27.
30. Горбатенко В. Римський клуб і організація трансдисциплінарних проектів з довгострокового планування стратегічних проблем. *Політичний менеджмент.* 2012. №3. С. 52–64.

31. Ігнат'єва Т.В. Геополітика України в категоріях і поняттях: минуле та сучасність: навч. посіб. для студентів ВНЗ спец. «Політологія», «Історія України». Кам'янець-Подільський : К-ПНУ ім. І. Огієнка, 2015. 111 с.
32. Коппель О.А., Пархомчук О.С. Альтернативні моделі міжнародного порядку. Вісник Національного технічного університету України «КПІ». Серія: Політологія. Соціологія. Право. 2017. №1/2 (33/34). С. 54–58.
33. Лібералізм. Ліберальна традиція політичного мислення від Джона Локка до Джона Роулза : антологія / упоряд. О. Проценко, В. Лісовий ; Наук. тов.-во ім. В. Липинського. 2-ге вид., перероб. Київ : Простір ; Київ : Смолоскип, 2009. XXXII, 1123 с.
34. Міжнародні організації: навч. посіб. / за ред О.С. Кучика. 2-ге вид., перероб. і доп. Київ: Знання, 2007. 749 с.
35. Міжнародне приватне право: підруч. для студ. юрид. вищ. навч. закл./ В.А. Бігун, Є.М. Білоусов, І.М. Жуков / за ред. В.П. Жушмана, І. А. Шуміло. Харків : Право, 2015. 320 с.
36. Репецький В. М., Лисик В. М., Микієвич М. М. Міжнародне публічне право: підруч. / за ред. В. М. Репецького; Львів. нац. ун-т ім. Івана Франка, Ф-т міжнар. відносин. 2-е вид., стер. Київ : Знання, 2012. 437 с. (Серія «Факультету міжнародних відносин Львівського національного університету ім. Івана Франка – 20 років»).
37. Моцик О. Сучасний стан і перспективи розвитку українсько-американських відносин. Україна дипломатична = Diplomatic Ukraine : наук. щоріч. / Дип. акад. при Мін-ві закордонних справ України, Головна дирекція по обслуговуванню іноземних представництв, Історичний клуб «Планета». Вип.15. Київ : [б. в.], 2014. С. 451–463.
38. Політика європейської інтеграції: навч. посіб. / за ред. В.Г. Воронкової. Київ : ВД «Професіонал», 2007. 512 с.
39. Яценко Б.П., Стафійчук В.І., Брайчевський Ю.С. Політична географія і геополітика: навч. посіб. / за ред. Б. П. Яценка. Київ: Либідь, 2007. 255 с.
40. Полтораков О. Євразійський регіоналізм: геостратегія розвитку простору СНД. Політичний менеджмент. 2012. №3. С. 83–92.
41. Почепцов Г. Г., Чукут С.А. Інформаційна політика: навч. посіб. 2-ге вид., Київ: 2008. 663 с.
42. 23. Політична енциклопедія / НАН України, Ін-т політ. і етнонац. дослідж. імені І. Ф. Кураса; редкол.: Ю. Левенець (голова) [та ін.] ; [упоряд. Ю. Шаповал]. Київ: Парлам. вид-во, 2011. 807 с.
43. Політологічний енциклопедичний словник / В. Б. Авер'янов [та ін.] ; упоряд. В. П. Горбатенко ; відп. ред. Ю. С. Шемшученко [та ін.] ; НАН України, Ін-т дер-ви і права ім. В.М.Корецького, Українська асоціація політологів. 2.вид., доп. і перероб. Київ : Генеза, 2004. 735 с.

44. Трофименко М.В. Антиглобалістський рух: політологічний аналіз = Antiglobalization movement: political analysis : монографія / ред.: К. В. Балабанов; Маріупол. держ. ун-т. Донецьк : Ноулідж, Донец. від-ня, 2012. 180 с.
45. Чекаленко Л. Зовнішня політика України : підруч. / ред.: М. А. Кулініч; Дипломат. акад. України при МЗС України. 2-ге вид., допов. і оновл. Київ : LAT&K, 2015. 477, [8] с.
46. Черкес М.Ю. Міжнародне право : підруч. 6-те вид., випр. і доп. Київ: Знання, 2011. 397 с.
47. Чухно А.А., Юхименко П.І., Леоненко П.М. Сучасні економічні теорії: підруч. / за ред. А.А. Чухна. Київ: Знання, 2007. 878 с.
48. Шайгородський Ю. Глобалізація: неминучість концептуальних змін. Політичний менеджмент. 2012. №3. С. 64–76
49. Швець С.Л. Міграційне питання в політичному дискурсі сучасної України. *Вісник Національного технічного університету України «КПІ»*. Серія: Політологія. Соціологія. Право. 2016. №3/4 (31/32). С. 170–173.
50. Шкляр Л. Сценарії для України у «нормандському форматі». Україна дипломатична = Diplomatic Ukraine : наук. щоріч. / Дип. акад. при Мін-ві закордонних справ України, Головна дирекція по обслуговуванню іноземних представництв, Історичний клуб «Планета». Вип.16. Київ : [б. в.], 2015. С. 312–323. С. 451–463.
51. Юськів Б. М. Глобалізація і трудова міграція в Європі: монографія. Рівне: Видавець О. М. Зень, 2009. 476 с.
52. Юськів Б. Концепція і парадигми глобального управління. Політичний менеджмент. 2009. № 1. С.119–130.
53. Ялі М. Х. Глобалізація: поняття, сутність та рушійні сили. Інституційне облаштування глобальної економіки: цивілізаційний вимір: матеріали міжвідомчої науково-теоретичної конференції. Київ: ICEBM НАНУ. 2007. С.107–131.

Інтернет-ресурси

1. Офіційний вебсайт Верховної Ради України. URL : <http://www.rada.gov.ua> (дата перегляду: 23.08.2023).
2. Сайт бібліотеки Верховної Ради України. URL : <http://www.rada.kiev.ua>(дата перегляду: 23.08.2023).
3. Сайт Національної бібліотеки України імені Ярослава Мудрого. URL : <https://nlu.org.ua/> (дата перегляду: 23.08.2023).
4. Сайт Національної бібліотека України ім. В.І. Вернадського. URL : <http://nbuv.gov.ua/> (дата перегляду: 23.08.2023).
5. Сайт Наукової бібліотеки Національного університету Києво-Могилянської академії. URL : <https://library.ukma.edu.ua/> (дата перегляду: 23.08.2023).

6. Сайт Наукової бібліотеки імені М. Максимовича Київського національного університету імені Тараса Шевченка. URL: <http://www.library.univ.kiev.ua/ukr/title4.php3> (дата перегляду: 23.08.2023).

ДОДАТОК А

Чорноморський національний університет імені Петра Могили

Рівень вищої освіти **третій PhD**

Спеціальність 291 Міжнародні відносини, суспільні комунікації та регіональні студії

ЕКЗАМЕНАЦІЙНИЙ БІЛЕТ № 1

1. Методологія та методи дослідження світових політичних процесів та глобальних змін.
2. Практика розробки, прийняття та реалізації рішень з питань зовнішньої політики України.

Затверджено на засіданні

кафедри міжнародних відносин та зовнішньої політики

Протокол № від « » _____ 2024 року

В.о. завідувача кафедри _____ **О.В. Шевчук**